

AKTUÁLNE PROJEKTY VÝSKUMU V LESNÍCKEJ POLITIKE

ZUZANA SARVAŠOVÁ, MARTIN MORAVČÍK,
JAROSLAV ŠÁLKA

ABSTRACT

International forest related political processes head towards and call for strengthening of linking between science and policymaking. Forestry cannot be taken separately and it has to include coordination and integration of policies. Implementation of forest policy influences related branches and sectors. With aim of sustainable and competitive forestry in the Slovak Republic it is necessary to carry out research of forest policy. And on its results to propose suitable measures as well as ensure their effective implementation in practice. Actual projects of forest policy research present new tasks solved and/or submitted at National Forest Centre Zvolen and Forestry Faculty of Technical University Zvolen.

Key words: actual projects, forest policy, cooperation between FF TU Zvolen and NFC–FRI Zvolen, research

1. ÚVOD

Lesnícky výskum a jeho finančné zabezpečenie je uskutočňované prevažne prostredníctvom výskumných úloh financovaných rezortom pôdohospodárstva, projektov Agentúry na podporu výskumu a vývoja (APVV), projektov Vedeckej a grantovej agentúry (VEGA) MŠ SR a SAV, projektov vedecko–technickej spolupráce, aplikovaného výskumu MŠ SR, a v prepojení na pedagogické aktivity aj cez projekty Kultúrnej a edukačnej grantovej agentúry (KEGA) a rozvojových projektov MŠ SR (Zelená správa, 2008). Národné lesnícke centrum – Lesnícky výskumný ústav Zvolena Lesnícka fakulta Technickej univerzity vo Zvolene dlhodobo spolupracujú na riešení úloh výskumu a vývoja v lesnom hospodárstve. Pre obdobie rokov 2008 až 2011 sú na týchto pracoviskách aktuálne mnohé spoločné výskumné projekty. V oblasti lesníckej politiky pôjde najmä o aktivity zamerané na riešenie otázok v nasledovných projektoch:

- Projekt APVV–0692–07: IPOLES – Integrácia rozvojových, inovačných a environmentálnych politík pre lesníctvo.
- MODUL 4: Zabezpečovanie funkcií lesných ekosystémov pre zvyšovanie kvality života v rámci pripraveného projektu centier excelentnosti s názvom Adaptívne lesné ekosystémy z výzvy Sektorového Operačného Programu Veda a Výskum (SOP VaV) – Podpora centier excelentnosti.
- ČÚ 04 Výskum konkurencieschopnosti a ekonomickej životaschopnosti lesníctva v rámci rezortnej úlohy výskumu a vývoja: Výskum efektívneho využívania environmentálneho, ekonomickeho a sociálneho potenciálu lesov na Slovensku.

2. IPOLES – INTEGRÁCIA ROZVOJOVÝCH, INOVAČNÝCH A ENVIRONMENTÁLNYCH POLITÍK PRE LESNÍCTVO

Projekt IPOLES – *Integrácia rozvojových, inovačných a environmentálnych politík pre lesníctvo* je podporený APVV pre obdobie 2008 až 2010. Potreba riešenia tohto projektu vyplynula z potreby komplexného prístupu k danej problematike, ktorá vyúsťuje do integrácie a koordinácie inovačných, rozvojových a environmentálnych politík pre lesné hospodárstvo. Nechápe teda lesné hospodárstvo ako samostatné odvetvie, ale vidí ho prepojené s inými súvisiacimi sektormi. Zároveň nadväzuje na iné doterajšie projekty riešené na LF TU (napr. projekt VEGA: Ekonomické a sociálne podmienky trvale udržateľného hospodárenia v lesoch) a NLC–LVÚ (napr. VTP 2731–05 Lesníctvo a rozvoj vidieka, APVT–20–013702 Výskum inovácií v lesníctve a ich vplyvu na rozvoj vidieka) a medzinárodné aktivity riešiteľov. Projekt IPOLES umožňuje plnú participáciu slovenských zástupcov v sieti COST Action E51 “Integrating Innovation and Development Policies for the Forest Sector” a v konzorciu Regionálnej kancelárie Európskeho lesníckeho ústavu pre strednú a východnú Európu (RO EFI CEE), ktoré je pokračovateľom projektového centra EFI INNOFORCE II (2004–2008). pozostávajúceho z inštitúcií zaoberajúcich sa výskumom lesníckej politiky z Rakúska, Bulharska, Chorvátska, Českej republiky, Estónska, Fínska, Nemecka, Maďarska, Talianska, Litvy, Nórska, Rumunska, Srbska a Čiernej Hory, Slovenska, Slovinska, Veľkej Británie, Švédska, a Švajčiarska.

Koordinácia a integrácia politík nie je v politológii nová téma, jej začiatok sa datuje od sedemdesiatych rokov minulého storočia (BRIASSOULIS 2005). V lesníckej politike zistili vedci tiež veľmi skoro, že lesné hospodárstvo nemožno chápať predovšetkým v priestore oddelene, a že sa nezaobíde bez koordinácie a integrácie politík (napr. KISSLING–NÄF/ZIMMERMANN 1996). V medzinárodnom lesníckom výskume sa táto problematika riešila predovšetkým v súvislosti s Národnými lesníckymi programami (GLÜCK et al. 1999 a,b,c; GLÜCK/HUMPHREYS 2002). Koncept trvalo udržateľného rozvoja vidieka sa v tomto období posúva od sektorového k teritoriálnemu prístupu. Európska politika rozvoja vidieka by mala byť však napriek tomu sektorálne koordinovaná a integrovaná. V aktuálnom programovom období 2007–2013 sa stáva užšia integrácia a koordinácia politiky rozvoja vidieka EU a iniciatív lesníckeho sektora veľmi dôležitou z hľadiska:

- širokej akceptácie posunu rozvoja vidieka od sektorového k teritoriálnemu prístupu,
- rastúceho významu politiky trvaloudržateľného rozvoja vidieka,
- spoločného výzvy po lepšej kooperácii, koordinácii a integrácii rozvojových, inovačných, a environmentálnych politík súvisiacich s lesníctvom (napr. Lesnícka stratégia EU, Lesnícky akčný plán EU).

Integrácia a koordinácia rôznych sektorálnych a prierezočných politík sa stala v Európskej únii kľúčovým faktorom ich úspešnosti. Praktické nedostatky vo forme implementačných ťažkostí a nižšej úspešnosti vyvolali potrebu vedeckého riešenia týchto problémov. Lesné hospodárstvo má nezastupiteľné miesto v stratégii trvaloudržateľného rozvoja vidieka, ale nemožno ho chápať ako samostatné a oddelené odvetvie.

Hlavným cieľom projektu IPOLES je rozvoj vedy a zdokonalenie vedomostí, ktoré sú potrebné pre integráciu a koordináciu inovačných, rozvojových a environmentálnych politík v lesnom hospodárstve v kontexte trvaloudržateľného rozvoja vidieka.

V júni 2008 sa zahájili práce na prvej etape: Vypracovanie teoretického rámca, ktorej cieľom je analýza teoretických princípov integrácie a koordinácie politík pre LH. Teoretický základ projektu predstavuje teória governance, o ktorej sa ku koncu roka 2008 pripravuje seminár a publikácia.

Analytický rámec projektu je založený na využití nasledovných teórií: policy analysis, network analysis, prístup advocacy coalitions, actor centered institutionalism. V analýze sa využije sa prístup „zdola nahor“ pri výskume kooperácie medzi relevantnými odvetvovými podnikmi a prístup „zhora nadol“ pri výskume relevantných stratégií, programov a správania aktérov ako aj ich syntéza. Metodický rámec spočíva vo vhodnej kombinácii kvantitatívnych a kvalitatívnych metód sociologického výskumu.

V záverečnej etape projektu sa pristúpi k syntéze prístupu „zhora nadol“ a „zdola nahor“. Výstupom projektu budú koncepty a odporúčania pre úspešnejšiu integráciu a koordináciu relevantných politík v lesníctve.

3. FUNKCIE LESNÝCH EKOSYSTÉMOV A KVALITA ŽIVOTA

Centrum excelentnosti *Adaptívne lesné ekosystémy*, ktorého návrh je v štádiu posudzovania na Agentúre MŠ pre SOP Veda a Výskum, je výsledkom spoločného záujmu vedecko výskumných pracovníkov lesníckych inštitúcií vo Zvolene: TU Zvolen, NLC–LVÚ Zvolen a ÚEL SAV Zvolen.

4. Zabezpečovanie funkcií lesných ekosystémov pre zvyšovanie kvality života

Aktivita 4.1 Trh s lesníckymi službami

Aktivita 4.2 Hodnotenie verejnoprospešných funkcií lesných ekosystémov a odvetvia

Aktivita 4.3 Integrácia verejnoprospešných funkcií lesov do trhového mechanizmu

Aktivita 4.4 Optimalizácia medzisektorových vzťahov lesníctva – inovácia lesníckej politiky

Aktivita 4.5 Budovanie a modernizácia IKT a IKT sietí

Modul 4: Funkcie lesných ekosystémov a kvalita života priamo súvisí s aktuálnymi otázkami lesníckeho výskumu v oblasti politiky

Špecifiká lesného hospodárstva predstavujú iba jeden zo súboru vnútorných faktorov, ktoré ovplyvňujú dopyt a ponuku na trhu s lesníckymi službami (ŠULEK, R., 2002). Podnikateľské prostredie, zásady lesníckej politiky, podporné a regulatívne opatrenia štátu, ale i celospoločensky akceptované princípy trvalo udržateľného rozvoja a obhospodarovania lesov vytvárajú rámec, ktorý definuje jeho vonkajšie obmedzenia (ŠÁLKA, J., ŠULEK, R., PALUŠ, H., 2003). Hlavnú metódu výskumu predstavuje vypracovanie prípadových štúdií o fungovaní trhu s lesníckymi službami v SR. Výsledkom aktivity bude identifikácia vplyvu podporných a regulačných mechanizmov na fungovanie trhu s lesníckymi službami a jeho príspevok k plneniu sociálnych a environmentálnych požiadaviek spoločnosti v Slovenskej republike.

S ohľadom na súčasné i predpovedané regionálne a globálne zmeny treba aktualizovať poznatkovú bázu informácií o užitočnosti lesných ekosystémov, analyzovať úroveň modelov, ich aktuálnej štrukturalizácie, ekonomické hodnotenie funkcií lesných ekosystémov (COSTANZA, R., D'ARGE, R. A KOL., 1997) a potrebu ich inovácie. Toto umožní ďalšie zdokonalenie už existujúcich modelov a algoritmov jednotlivých čiastkových funkcií alebo ich skupín vo väzbe na komunikujúce ekosystémy (VÝSKOT, I., 1999, BERGEN, V., 1991). Ďalšia aktivita sa bude zaoberať aj existenčnou hodnotou ekosystémových funkcií lesa, vyplývajúcich z pocitovej a psychickej stránky subjektov, hlavne pre potreby rozhodovacích procesov (ALCAMO, J., NEVILLE, J. A., A KOL., 2003). Výsledkom bude návrh akceptovateľného sociálno–ekonomického modelu štruktúry verejnoprospešných funkcií lesných ekosystémov a odvetvia lesníctva, ako aj modely, metodické postupy a algoritmy

ich hodnotenia a oceňovania. Navrhnu sa adaptačné opatrenia na zachovanie poskytovania externalít v podmienkach rizika hospodárenia na lesných pozemkoch.

Positívne externality lesných ekosystémov sú ich významnou funkciou pre spoločnosť. Zlyhanie trhu neumožňuje ich spoločensky efektívnu produkciu bez zásahu štátu. Štát využíva na ich zabezpečenie regulatívne, ekonomické a informačné opatrenia verejnej politiky. Riešenia prostredníctvom štátu však vykazujú rôzne nedostatky ako vplyv politických procesov, implementačné nedostatky atď., ktoré tiež neumožňujú ich optimálnu produkciu (ŠALKA, J., 2006). Integrácia verejnoprospešných funkcií lesov do trhového mechanizmu môže byť efektívna a účinnou formou optimalizácie poskytovania verejnoprospešných funkcií lesov. Zavedenie verejnoprospešných funkcií do trhového mechanizmu je však založené na zmene rámcových hospodárskych podmienok a eliminácií rizík pôsobiacich brzdiaco pri využívaní tohto riešenia (MANTAU, U. ET. AL., 2001). Výsledkom aktivity bude zhodnotenie európskych a slovenských podporných a brzdiacich faktorov a návrh konceptov integrácie verejnoprospešných funkcií lesov do trhového mechanizmu v SR.

Posilňovanie medzisektorovej spolupráce je dôležitým predpokladom a podmienkou zvyšovania konkurencieschopnosti a ekonomickej životaschopnosti lesníctva (Moravčík, M., Novotný, J., Toma, P. a kol., 2007). Činnosti a opatrenia realizované inými sektormi, či záujmovými skupinami ovplyvňujú schopnosť a možnosti lesníctva zabezpečovať svoje základné funkcie a ciele. Doterajšie skúsenosti v oblasti medzisektorových vzťahov poukazujú na množstvo problémov, najmä na nepreviazanosť lesníckej politiky so súvisiacimi politikami; nedostatočnú kooperáciu, koordináciu a komunikáciu rezortov a ďalších zainteresovaných skupín; nedostatočné poznanie ich cieľov, hodnôt a príčin správania sa (MCPFE, 2007). Z uvedeného vyplýva nevyhnutnosť riešenia problematiky. Jeho hlavnou metódou bude kvalitatívna a kvantitatívna analýza (Behrens, M., 2003) politických a legislatívnych dokumentov, doplnená štandardizovanými rozhovormi a spoločnou diskusiou s účasťou zainteresovaných strán. Hlavným výstupom aktivity bude informačná a poznatková báza údajov na formuláciu opatrení pre koordináciu politických dokumentov (Persson, A., 2002; Lafferty, W. M., 2004b; Briassoulis, H., 2005; Bauer, A., Rametsteiner, E., 2006) a všeobecne záväzných právnych predpisov súvisiacich rezortov a odvetví.

4. VÝSKUM KONKURENCIESCHOPNOSTI A EKONOMICKEJ ŽIVOTASCHOPNOSTI LESNÍCTVA

Úloha výskumu a vývoja MP SR s názvom *Výskum efektívneho využívania environmentálneho, ekonomickeho a sociálneho potenciálu lesov na Slovensku* vznikla na základe rozhodnutia Vedenia MP SR v r. 2007. Riešiteľským pracoviskom úlohy je Národné lesnícke centrum – Lesnícky výskumný ústav so sídlom vo Zvolene. Zameranie rezortnej úlohy výskumu a vývoja vychádza z Návrhového listu rezortnej úlohy výskumu a vývoja na roky 2008–2011, schváleného vo Vedení MP SR dňa 20. 12. 2007 v rámci materiálu „Konceptia zamerania a podpory výskumu a vývoja v rezorte pôdohospodárstva do roku 2010“ pod č. 5057/2007–620.

Novodobé ciele slovenského lesníctva sú sumarizované v Národnom lesníckom programe SR a v Konceptii rozvoja pôdohospodárstva na roky 2007–2013 – časť lesníctvo. Dosiahnutie týchto cieľov si vyžaduje neustále dopĺňanie vedeckých poznatkov vo všetkých základných lesníckych vedných disciplínach ako aj aplikáciu najnovších poznatkov z príbuzných vedných odborov. Preto bol vo vedení MP SR dňa 2. 2. 2007 pod č. 1303/2007–550 schválený dokument Priority pôdohospodárskej vedy a výskumu do roku 2015. Na základe tohto dokumentu bol spracovaný návrh na riešenie novej rezortnej úlohy výskumu a vývoja s názvom *Výskum efektívneho využívania environmentálneho, ekonomickeho a sociálneho potenciálu lesov na Slovensku*, s riešením v trvaní

4 roky (2008–2011). Tento výskum je súčasne plne kompatibilný so zámermi dlhodobej stratégie rezortu pôdohospodárstva, ktorej hlavným cieľom je trvalo udržateľný rozvoj vidieka prostredníctvom využívania potenciálu krajiny, pri zohľadnení požiadaviek spoločnosti na zdravé životné prostredie človeka.

Výskumná úloha je zameraná na päť tematických okruhov:

- A. Výskum reprodukčných zdrojov a postupov environmentálne priaznivého pestovania lesa a lesníckych technológií
- B. Štúdium ekológie, štruktúry a dynamiky lesných ekosystémov v meniacich sa prírodných podmienkach
- C. Environmentálne priaznivé metódy ochrany a boja so škodlivými činiteľmi v lesných ekosystémoch oslabených pôsobením biotických a abiotických faktorov
- D. Výskum konkurencieschopnosti a ekonomickej životaschopnosti lesníctva
- E. Výskum inovácií metód HŪL adaptovaných na nové sociálne, environmentálne a ekonomicke podmienky
- F. Výskumné úlohy súvisiace s lesníckou politikou sa riešia v okruhu D: Výskum konkurencieschopnosti a ekonomickej životaschopnosti lesníctva.

Na zabezpečenie trvalo udržateľného hospodárenia v lesoch je nevyhnutné posilňovanie medzisektorovej spolupráce. Činnosti a opatrenia realizované inými sektormi často ovplyvňujú schopnosť a možnosti lesov a lesníctva zabezpečovať ich hospodárske, sociálne a ekologické funkcie. Taktiež implementácia lesníckej politiky ovplyvňuje súvisiace odvetvia a rezorty. Doterajšie skúsenosti z medzisektorovej spolupráce poukazujú na množstvo problémov. Z nich vyplýva najmä súčasná nepreviazanosť lesníckej politiky so súvisiacimi politikami; nedostatočná spolupráca, koordinácia aktivít a komunikácia, napríklad s ochranou prírody a krajiny; chýbajúca spolupráca pri uskutočňovaní opatrení súvisiacich s rozvojom vidieka.

Posilňovanie medzisektorovej spolupráce v rámci trvalo udržateľného hospodárenia v lesoch je tiež záväzkom Slovenskej republiky vyplývajúcim z Rezolúcie V1 prijatej na Ministerskej konferencii o ochrane lesov v Európe v roku 2003 vo Viedni. Je cieľom Akčného plánu Európskej únie (EÚ) pre lesy a jednou z priorit Národného lesníckeho programu Slovenskej republiky. Kľúčovým faktorom úspešnosti lesného hospodárstva (LH) je poznanie správania sa a hodnôt jednotlivých skupín so záujmami v LH. Praktické skúsenosti pri presadzovaní záujmov LH preukázali absenciu relevantných údajov a potrebu ich komplexného zhodnotenia.

Konkurencieschopnosť je dôležitým predpokladom ekonomickej životaschopnosti LH v podmienkach trvalej udržateľnosti. Významne ju ovplyvňuje kvalita základných výrobných faktorov (úroveň ponuky dreva a iných nedrevných produktov a služieb, v rámci existujúcich podmienok prírodného prostredia), efektívnosť uplatňovaných technológií, racionálnosť organizačných štruktúr a rozhodovacieho procesu, kvalita ľudských zdrojov, potenciál spracovateľských odvetví, inovačná a podporná politika štátu a EÚ, schopnosť efektívnej realizácie internalít a externalít lesnej výroby a relevantný proces diverzifikácie činností podnikateľských subjektov.

Zvyšovanie konkurencieschopnosti lesníctva úzko súvisí s úrovňou nákladov lesnej výroby, produktivity práce a kvality výrobkov, ako aj s absolútnymi konkurenčnými výhodami vyplývajúcimi z prírodných a klimatických podmienok výroby a z procesu výrobných a marketingových inovácií na Slovensku oproti štátom Európy a sveta. V rámci výskumu by sa mali odvodiť modely „životaschopnosti“ lesných podnikov a lesníctva v diferencovaných prírodno–výrobných podmienkach, vychádzajúce z multifunkčného prírodného potenciálu lesných ekosystémov, kvality

základných výrobných faktorov a synergického efektu ekonomických, environmentálnych a sociálno-ekonomických nástrojov lesníctva a hospodárstva SR.

Lesné hospodárstvo sa v EÚ vníma ako integrovaná súčasť rozvoja vidieka. K hlavným cieľom patrí zvyšovanie kvality života podporou diverzifikácie ekonomických aktivít a rozvojom služieb, s cieľom zvyšovania zamestnanosti a príjmov obyvateľstva vo vidieckych a horských oblastiach. Predikcia vplyvov globalizácie a prijatia politiky EÚ na lesníctvo v kontexte vidieckej politiky sa u nás doposiaľ neriešila. Vyhodnocoval sa najmä vplyv zmien vlastníckych a užívateľských vzťahov ku pôde na efektívnosť lesného hospodárstva. Neriešila sa problematika integrovaného systému vidieckeho priestoru, v ktorom má u nás lesníctvo, s ohľadom na prírodné podmienky krajiny, nezastupiteľnú sociálno-ekonomickú úlohu. Preto je dôležité začať s riešením pozície lesníctva a predikcie jeho úlohy pri rozvoji slovenského vidieka v podmienkach členstva v EÚ, s cieľom využitia hlavných príležitostí integrácie a silných stránok lesníctva.

V súčasnosti sú nutné interdisciplinárne postupy pre integráciu vedy a výskumu do komunikačných stratégií vo forme prijateľnej pre tvorcov politik i širokú verejnosť. Kľúčovými témami pre zefektívnenie rozhodovacích procesov na všetkých úrovniach sa stali tieto faktory: efektívne zosúladenie výskumných a politických tém, vhodné spôsoby komunikácie a prezentovania výsledkov vedy a syntetizácia informácií v kontexte komplexných spoločenských vzťahov.

5. ZHRNUTIE

Prepojenie vedy a politiky je kľúčovou otázkou na medzinárodnej úrovni. Lesnícka politika nemôže byť chápaná oddelene od súvisiacich sektorových a prierezových politik. Jej implementácia ovplyvňuje aj súvisiace odvetvia a rezorty. Deficity vo forme redundancie alebo medzier v integrácii a koordinácii politik, zložité vzťahy a prekryvy medzi rôznymi politikami, vedú k slabšej účinnosti a efektívnosti. Problematika navrhovaná v predstavených projektoch nebola podľa doposiaľ na Slovensku komplexne riešená ani pre iné odvetvia a sektory. Aktuálne projekty lesníckeho výskumu v tejto oblasti riešené a/alebo pripravované na NLC LVÚ Zvolen a LF TU Zvolen prispievajú k získaniu výsledkov potrebných pre lepšiu koordináciu a integráciu politik pre lesné hospodárstvo a tým aj k vyššej účinnosti jednotlivých opatrení.

6. LITERATÚRA

1. ALCAMO, J., NEVILLE, J. A., COLIN, D. B., A KOL. 53 AUTOROV, 2003: Ekosystémy a kvalita lidského života: Rámec pro hodnocení. MŽP Praha, český překlad súhrnu publikácie, 30 p.
2. BAUER, A., RAMETSTEINER, E., 2006: Policy Integration and Co-ordination: theoretical, methodical and conceptual aspects, draft, 17 p.
3. BEHRENS, M., 2003: Quantitative und qualitative Methoden in der Politikfeldanalyse, in: Schubert, K., Benz, A. (ed.) 2004: Governance – Regieren in komplexen Regelsystemen, VS Verlag für Sozialwissenschaften, Wiesbaden, 240 p.
4. BERGEN, V., 1991: Zur Theorie der monetären Bewertung der Sozialleistungen des Waldes. In.: BERGEN V./ BRABÄNDER, H.D./ BITTER, A.W./ LOWENSTEIN, W. (HG.): Monetäre Bewertung landeskultureller Leistungen der Forstwirtschaft, J.D. Sauerländers Verlag, Frankfurt/M., p. 40–50.
5. BRIASSOULIS, H., 2005: COMPLEX ENVIROMENTAL PROBLEMS AND THE QUEST FOR POLICY INTEGRATION, SOCIOLOGICAL METHODS: A SOURCE BOOK, LONDON, 489 p.
6. COSTANZA, R., D'ARGE, R., DE GROOT, R., FABER, S., GRASSO, M., HANNON, B., LIMBURG, K., NAEEM, S., V.O'NELL, R., PARUELO, J., G. RASKIN, R., SUTTON, P., VAN DEN BELT, M., 1997: THE VALUE OF THE WORLD'S ECOSYSTEM SERVICES AND NATURAL CAPITAL; NATURE, VOL. 387, p 253–260
7. GLÜCK, P., HUMPHREYS D., (EDS.) 2002: NATIONAL FOREST PROGRAMMES IN A EUROPEAN KONTEXT, SPECIAL ISSUE, FOREST POLICY AND ECONOMICS, VOLUME 4, No. 4: 109 p.
8. GLÜCK, P., OESTEN, G., SCHANZ, H., & VOLZ K–R., (EDS.) 1999A: FORMULATION AND IMPLEMENTATION OF NATIONAL FOREST PROGRAMMES, VOLUME I: THEORETICAL ASPECTS, EFI PROCEEDINGS No. 30, 296 p.
9. GLÜCK, P., OESTEN, G., SCHANZ, H., & VOLZ K–R., (EDS.) 1999B: FORMULATION AND IMPLEMENTATION OF NATIONAL FOREST PROGRAMMES, VOLUME II: STATE OF THE ART IN EUROPE, EFI PROCEEDINGS No. 30, 308 p.
10. GLÜCK, P., OESTEN, G., SCHANZ, H., & VOLZ K–R., (EDS.) 1999C: FORMULATION AND IMPLEMENTATION OF NATIONAL FOREST PROGRAMMES, VOLUME III: INTERNATIONAL EXPERIENCES, EFI PROCEEDINGS No. 30, 144 p.
11. KISSLING–NÄF, I., ZIMMERMANN, W., 1996: AUFGABEN – UND INSTRUMENTENWANDEL DARGESTELLT AM BEISPIEL DER SCHWEIZERISCHEN FORSTPOLITIK, IN: SWISS POLITICAL REVIEW 2/1996, 47 – 79p.
12. LAFFERTY, W. M., 2004: FROM ENVIROMENTAL PROTECTION TO SUSTAINABLE DEVELOPMENT: THE CHALLENGE OF DECOUPLING TROUGH SECTORAL INTEGRATION, IN: LAFFERTY, W.M. (ED.): GOVERNANCE FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT: THE CHALLENGE OF ADAPTING FORM TO FUNCTION, EDWARD ELGAR CHELTENHAN, NORTHAMPTON, 191–220 p.
13. MANTAU, U., MERTENS, B., WELCKER, B., SALZBURG, B., 2001: RISKS AND CHANCES TO MARKET RECREATIONAL AND ENVIRONMENTAL GOODS AND SERVICES _ EXPERIENCE FROM 100 CASE STUDIES, IN: FOREST POLICY AND ECONOMICS , 2001 (3), p. 45–53.
14. MORAVČÍK, M., NOVOTNÝ, J., TOMA, P. A KOL., 2007: NÁRODNÝ LESNÍCKY PROGRAM SLOVENSKEJ REPUBLIKY, NATIONAL FOREST PROGRAMME OF THE SR. MP SR, NLC–LVÚ ZVOLEN. ISBN: 978–80–8093–036–3. 63 pp.
15. PERSSON, A., 2002: ENVIROMENTAL POLICY INTEGRATION: AN INTRODUCTION, PINTS – POLICY INTEGRATION FOR SUSTAINABILITY, STOCKHOLM ENVIRONMENT INSTITUTE, 206 p.
16. ŠÁLKA, J., 2006: ANALÝZA VEREJNEJ POLITIKY V LESNÍCTVE. TU VO ZVOLENE. VŠ 4/2006/A 64 p.

17. ŠÁLKA, J., ŠULEK, R., PALUS, H., 2003: CLOSE TO NATURE FORESTRY VERSUS NATURE PROTECTION IN THE SLOVAK REPUBLIC FROM THE POLICY POINT OF VIEW. IN: CLOSE TO NATURE FORESTRY. ZVOLEN, SLOVAKIA 14–20p.
18. ŠULEK, R., 2002: FUNKCIE A ÚLOHA LESOV V ROZVOJI VIDIEKA. IN: FINANCOVANIE 2002 LESY – DREVO. TU VO ZVOLENE, P. 65–71.
19. VYSKOT, I. A KOL., 1999: POTENCIÁLY FUNKCÍ LESŮ ČESKÉ REPUBLIKY PODLE HOSPODÁŘSKÝCH SOUBORU A PORASTNÍCH TYPŮ. MŽP PRAHA, 53 s.

Adresy autorov:

*Ing. Zuzana Sarvašová, PhD.,
Ing. Martin Moravčík, CSc.,
Odbor lesníckej stratégie, politiky a ekonomiky
NLC – LVÚ Zvolen
T. G. Masaryka 22
960 92 Zvolen
E-mail: sarvasova@nlcsk.org
moravcik@nlcsk.org*

*doc. Ing. Dr. Jaroslav Šálka
Katedra ekonomiky a riadenia lesného hospodárstva
LF TU vo Zvolene
T. G. Masaryka 24
960 53 Zvolen
E-mail: salka@vsld.tuzvo.sk*